

СУДОВО-МЕДИЧНІ АСПЕКТИ СВЯТИХ МОЩІВ, ЯК ДЖЕРЕЛА АВТОСУГЕСТИВНОЇ ТЕРАПІЇ

А.М. Біляков

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна, м.Київ

кафедра судової медицини та медичного права

venik316@gmail.com

Історичний екскурс в далеке минуле свідчить, що починаючи з сьомого Вселенського собору, який відбувся в 787 році (Другий Нікійський) мощі людей, які зараховані після смерті до лику святих, є носіями благодаті [1, с. 838]. Є ще й інший релігійний погляд на залишки людського тіла, які добре збереглися після смерті. Це тіла, які належали відлученим від церкви (анафематствуваним) людям і збереглися внаслідок великого гніву Божого. Магістр богослов'я Д.П. Соснін в 1832 році писав, що «нетление Св. Мощей в Христианской Церкви есть истинно дело Божие, что Бог производит оное своей всемогущей силою сообразно с премудрыми и благодетельнейшими планами Своего промысла о роде человеческого вообще, и особенно о роде Христианском» [2, с. 67]. В той же час християнська церква вважає, що нетлінність мощів може розглядатися як один із доказів святості людини, однак не є обов'язковою умовою для канонізації [3, с. 74].

Цікавим є той факт, що слов'янська церква на відміну від грецької протягом багатьох століть по різному визнавала поняття святості мощів, а саме, для слов'ян святість визначалася нетлінністю тіла померлого, а для греків - збереженням лише кісток, які не мали містити плоть та бути з приємним кольором та запахом [4, с. 38].

Після рішення собору 1667 року святими мощами можуть бути лише ті, які отримані від людини, яка канонізована архієрейським собором [5, с. 285]. Сама ж канонізація проводиться на підставі чудотворності молитви до претендента, а не нетлінності його тіла [3, с. 97]. І якщо збереглися нетлінні мощі канонізованого святого, то вони розглядаються як особливе диво, що посилює в них віру та привертають інтерес вірян.

З судово-медичної точки зору нетлінні мощі – це залишки тканин тіла, які збереглися внаслідок консервувальних змін. Самим простим природним способом є муміфікація, яка полягає в висиханні тканин та рідин тіла. Умовою для цього на відкритих поверхнях є висока температура та добре провітрювання. Для закритих приміщень в тому числі і для домовини, необхідне зупинення процесів гниття. Тривалий час в монастирях, типовим прикладом яких є Києво-Печерська Лавра, померлих монахів ховали в заглибленнях в печерах. В даних місцях зберігалася стабільна невисока температура та було добре вентильовання. Крім того монахи, які дотримувалися суворох канонічних постів, зазвичай, мали невелику вагу тіла з низьким вмістом жирової тканини. Передсмертне зневоднення, коли людина відмовлялася від вживання води, також сприяло природній муміфікації. За даних умов не поширювався розвиток мікроорганізмів шлунково-кишкового тракту і тіло поступово висихало.

Проведене в 1988–1991 рр. науковими співробітниками Національного медичного університету (І.О. Концевич, Б.В. Михайличенко та ін.) дослідження мумій, що зберігаються в Києво-Печерському заповіднику, незважаючи на багатовікову давність їх поховання, дозволило встановити статеву, вікову приналежність, зріст, виявити патологічні зміни і пошкодження кісткової системи та інші патологічні процеси. В муміфікованих шкірних покривах частково зберігається їх гістологічна структура, а також хімічні елементи, біогенні аміни (гістамін, серотонін), простагландини, гепарин та амінокислоти [6, с. 65].

На подальше збереження цілісності м'яких тканин впливають перш за все умови, в яких буде перебувати тіло після його муміфікації. Використання спеціальних саркофагів (ракій), особливо якщо вони герметичні, або ж стабільного мікроклімату печер без впливу прямого сонячного світла, здатне досить добре зберегти тканини навіть без використання засобів штучного консервування.

В наш час добре відомі досягнення автосугестивної (самонавіювання) терапії [7, с. 296]. Її застосовують не лише для підвищення самооцінки, покращення вивчення іноземних мов, стимуляції персоналу, а й для лікування. Відомо багато фактів самовилікування чи тривалої ремісії прогресуючої патології, в тому числі і онкологічної. І ключовими ланками цього процесу є релігія. Релігія, як каталізатор, який зумовлює та спрямовує віру людини в тому числі і до самоцілення. А коли самонавіювання людини проводиться мимовільно та неконтрольовано, то його результати вражають.

Діяльність церкви приєє підтримці та посиленні віри людей в чудодійність релігійних атрибутів. Наприклад, надання доступу вірянам до чудодійних ікон чи можливості доторкнутися до ракії з мощами святого лише на релігійні свята створює ажіотаж серед паломників. По різному можливо трактувати дані заходи, однак вони, створюючи штучну недоступність та посилюючи враження від довготривалого очікування, лише зміцнюють аутосугестивний ефект. Навіть перевезення копій святих церковних атрибутів в інші регіони для показу та надання доступу до них має аналогічний вплив.

Тож святі мощі, які з судово-медичної точки зору є залишками тканин тіла, які збереглися завдяки процесам природньої муміфікації чи скелетування, як об'єкт віри на зцілення, є незамінним атрибутом сучасного світ, який можливо вважати дієвим інструментом автосугестивної терапії.

Використана література

1. Мощи. Энциклопедия религий / Под ред. А.П. Забияко, А.Н. Красникова, Е.С. Элбакян. М.: Академический проект, Гаудеамус, 2008. 1520 с.
2. Соснин Д.П. О нетлении святых мощей в церкви христианской. Соч. ма гистра богословия Дмитрия Соснина. Санкт-Петербург: тип. Иверсена, 1832. 68 с.
3. Голубинский Е.Е. История канонизации святых в Русской Церкви. *Богословский вестник*. 1894. Т. 4. № 10. 124 с.
4. Успенский Б. А., Лаврентьев А. В., Успенский Ф. Б. и др. Факты и знаки: Исследования по семиотике истории. Вып. 3. СПб.: Издательство Нестор-История. 2014. 256 с.
5. Голубинский Е.Е. История канонизации святых в Русской Церкви. VI. Общее обозрение канонизации святых в Русской церкви. М. 1903. 594 с.
6. Михайличенко Б.В. , Шевчук В.А., Бондар С.С. та ін. Судова медицина. Кн. 1. 2-е вид. К.: ВСВ «Медицина», 2012. 448 с.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 374 с.

Заявка на участь:

Біляков Андрій Миколайович

Напрямок: 4. Релігія та клінічна медицина

Форма участі: тільки друк тез

професор кафедри судової медицини та медичного права НМУ, д.мед.наук, доцент
власноручне отримання сертифікату на каф. у секретаря конференції

Тел. 050 382 22 94

Email: venik316@gmail.com